

Bayer Zsolt: Márciusi ifjak: Most és mindig

2024 április 07. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

értékelve

Még nincs

Mérték

A liberális-jakobinus kórus gyalázkodó filmkritikája teljesen érdektelen.

elyesen járunk el, ha filmkritikánk megírását azzal kezdjük, vajon milyen alkotás tetszett volna a politikai paletta másik oldalának, akiknél, mint tudjuk, évtizedek óta felhalmozódott a jó ízlés, a tudás, a tehetség, a mesterség – lásd Mi kis falunk, RTL –, így teljes magabiztossággal igazítanak el mindenkit m?vészet, kultúra és szakma dolgaiban, és nem tévednek sohasem.

Tehát: milyen filmet szerettek volna odaát, a liberális-jakobinus Styx túlpartján látni 1848. március 15-r?!? Halvány fogalmunk sincsen.

Ugyanis – ellentétben velük – mi nem tudjuk, ezért nem is szoktuk megmondani, mit és hogyan kellene akarniuk, szeretniük, elképzelniük és megvalósítaniuk a magas-, a közepes és az alacsony-kultúrában, miképpen azt sem fogjuk megtudni sohasem, milyen lehet élni a liberális-jakobinus Styx túloldalán, ahol többek között mindig a világmegváltó tömeggyilkosok élnek.

Milyen filmet szerettek volna?

Halvány fogalmunk sincsen, milyen filmet szerettek volna. Azt azonban tudjuk, melyek azok a „bátor”, „újszer?”, „kliséket tagadó”, „megszokásból, hagyományból kilép?”, „új utakat keres?” m?vészi (bocsánat, majd elfelejtettem: „m?vészi”) megoldások, amelyeket bizonyosan ünnepeltek, de legalább üdvözöltek volna.

Vázoljunk fel ezektől néhányat!

1.: Pet?fi Sándorról 1848. március 15-én derülne ki, hogy homoszexuális. Gyöngéd érzelmi szálak f?zik Jókaihoz, Szendrey Júliát valójában csak azért vette feleségül, mert nem mert szembeállni a kor szigorú konvencióival, de a forradalom vihara elsöpri a konvenciókat, a két ifjú kéz a kézben áll ki a Nemzeti Múzeum lépcs?jére, egy forró és forradalmi csók után szavalják el a Nemzeti dalt, a tömeg lelkesen üdvözli mindezt, csak egy gonosz magyar dörmögne magában, hogy ? nem ezért jött ide, hanem a hazájáért, a kritika azonnal tudná, hogy ez a karakter Orbán Viktor, Szendrey Júlia pedig megért?en és hálásan fogadná a coming outot, ugyanis végre összeköthetné életét igazi szerelmével, Laborfalvi Rózával.

2.: Az egész film Habsburg-néz?pontból szemlélné március 15-ét és a magyarokat, akik mosdatlanok, bűdösek, nacionalisták, ostobák, kiderülne a Habsburg f?h?sök jóvoltából, hogy „a magyar genetikusan alattvaló, [...] a magyar a legsúlyosabb történelmi b?nökért sem érez egy szikrányi lelkiismeret-furdalást, hogy mindent másra hárit, hogy mindig másra mutogat, hogy boldogan dagonyázik a diktatúra pocsolyájában, r?f?g és zabálja a moslékot, és nem akar tudni róla, hogy le fogják szúrni, hogy se tanulni, se dolgozni nem tud és nem akar, csak irigyelni, és ha módja van, legyilkolni azt, aki munkával, tanulással, innovációval viszi valamire.”

3.: A film egésze az 1848–49-es forradalom és szabadságharc rettenetes antiszemitizmusára fókuszál, kidomborítja és megjeleníti, hogy mindez már március 15-én felszínre került, s?t, ez volt valójában a forradalom mozgatórugója, a film végén Pet?fi egy lázálomszer? látomásban megidézi a holokausztot.

Nagyjából ezek azok a koncepciók, amelyek nem váltottak volna ki ellenérzést bel?lük, s eszükbe sem jutott volna számonkérni a történelmi h?séget.

De sajnálatos módon a Most vagy soha! adós maradt mindezzel. Rákayék készítettek egy afféle „földhözragadt”, „hagyományos”, magyar „nacionalista” filmet, s így mindjárt számonkérhet? rajtuk a „történelmi h?ség”.

Nincs jó Robespierre- vagy Szamuely-karakter

Ami hibádzik. Na de miben? Pontosabban: mit is kérnek számon a filmen odaátról?

Lássunk néhány példát!

1.: Pet?fi nem is ilyen volt.

Hát az biztos.

Már a rendszerváltás hajnalán volt szerencsém megírni egy március 15-i vezércikkben (bizony! A 168 Órába!), miszerint a János vitéz, a Nemzeti dal vagy éppen a Szeptember végén Pet?fijéért rajongok, míg az Akasszátok fel a királyokat! Pet?fijét?l iszonyodom.

Pet?fi Sándor – mint a legnagyobb zsenik túlnyomó többsége – elviselhetetlen egy alak lehetett a való életben. Próféta- és kiválasztottságtudat párosulva hatalmas egóval, összeférhetetlenség, valamint igazi, hamisítatlan, széls?séges jakobinus szellem, könyörtelenség és vérszomj – ilyen volt ?.

„Lamberg szívében kés, Latour nyakán / Kötél, s utánok több is jön talán, / Hatalmas kezdesz lenni végre, nép! / Ez mind igen jó, mind valóban szép, / De még ezzel nem tettetek sokat – /Akasszátok föl a királyokat!”

Jézusmária...

Amúgy muszáj megjegyezmem, akkoriban, a rendszerváltás hajnalán azért rajongtak odaát azért a publicisztikáért, mert a forradalom „elmaradását”, vagyis a Kádár-rendszer b?nöiseinek nem megbüntetését, nem számonkérését látták bele (még Péter Gábor is ágyban, párnák közt lehelte ki rohadt lelkét 1993-ban!), ami csak azért érdekes, mert utódaik, ez a mai „odaát” ott, a liberális-jakobinus Styx túlsópartján szívesen akasztanának...

Szóval Pet?fi nem ilyen volt.

De lássuk be, nagyon nehéz ám szerethet? és szimpatikus Robespierre-t, Dantont vagy Marat-t vagy Szamuely Tibort filmvászonra álmódni, míg ez a tépel?d?, kissé olykor bizonytalan, ám a magyar ügyszó kérelhetetlenül h? Pet?fi, aki ebben a filmben megjelenik, bizony szerethet?.

Én legalábbis szerettem. S amikor délel?tt, a Pilvaxban el?sz?r elszavalja a Nemzeti dalt, olyan bizonytalanul, akkor bizony könnyes lett a szemem.

A Most vagy soha! történelmi h?sége

És akkor álljunk is meg egy pillanatra – ha már történelmi h?ség.

1848. március 15-én reggel Pet?fi, Jókai, Vasvári, Bulyovszky a Pilvaxban olvasta fel a tizenkét pontot, és Pet?fi akkor és ott szavalta el el?sz?r a Nemzeti dalt.

Majd Pet?fiék a Pilvaxból – igen, szemerkél? es?ben – elindultak az egyetemekre, hogy mozgósítsák a diákságot. Els? útjuk az orvosi karra vezetett, onnan már az orvostanhallgatókkal együtt a politechnikum diákságához, végül a jogászokhoz mentek. Minden helyszínen felolvasták a Tizenkét pontot, Pet?fi minden helyszínen elszavalta a Nemzeti dalt, s ekkorra a tömeg mintegy kétezresre n?tt. Ez a kétezres, lelkes tömeg vonult aztán a Hatvani (ma Kossuth Lajos) és Szép utca sarkán lév? Landerer és Heckenast nyomdához, ahol a nép nevében lefoglalták a nyomdagépeket és kinyomtatták a Nemzeti dalt és a Tizenkét pontot, amit körülbelül délben Irinyi osztott szét a tömegnek.

S akkor nézzük tovább!

„A siker bátorságot öntött a kezdeményez?kbe, akik délután háromkor a Nemzeti Múzeumnál nagygy?lést tartottak, majd az id?közben tízezresre duzzadt tömeg a Pest városi tanácshoz vonult, s rábírta a tanács tagjait, hogy csatlakozzanak követeléseikhez. Forradalmi választmány alakult, majd a nép elindult Budára, a Helytartótanács felé. Az óriási tömeg kíséretében érkezett választmányi vezet?k, Nyári Pál, Pest megye alispánja, Rottenbiller Lipót, Pest város alpolgármestere és Klauzál Gábor, Csongrád vármegye követe adták el? a követeléseket. A sokaságtól megfélemlített Helytartótanács elfogadta a Tizenkét pontot, azonnal eltörölte a cenzúrát, és szabadon bocsátotta börtönéb?l a sajtóvétség és izgatás vádjával 1847-ben elítélt Táncsics Mihályt, akit a tömeg diadalmenetben vitt Pestre. Este a Nemzeti Színházban a Bánk bán díszel?adásával ünnepelték a forradalom gy?zelmét.”

Az a helyzet, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy a Most vagy soha! szinte rigorózusan ragaszkodik ehhez az

eseménysorhoz.

Ehhez képest olvastam olyan „kritikát”, amelyben a szerzőnek a Pestről a hajóhídon Budára vonuló tömegről a békemenet jutott eszébe (kurzusfilm, kurzusfilm!), hiába no, mindig mondogatta apám, hogy hülyének lenni a legkönnyebb.

2.: Szendrey Júlia sem ilyen volt.

Majdnem biztosan nem. Viszont 1860-ban ezt a verset írta:

Magyar gyermek éneke

*Gyermek vagyok bár, mégis jól tudom, / Mi a legszentebb a föld kerekén, / S hogy e szentségen akként függni kell,
/ Miként a gyermek anyja kebelén. Így csügöök rajtad, így szeretlek én, / Magyar hazám, kedves magyar hazám! /
Büszkén vallom be, hogy fiad vagyok, / S áldom a sorsot, hogy te vagy anyám! / S ha egykor majd kinétek
szárnyaim, / S észszel, erővel munkálni tudok, / Minden tettem egy áldozat legyen / Oltárodon, mit javadért hozok. /
Míg csak az észnek egy szikrája ég / Fejemben, mint az éji fénybogár, / Hazámnak égjen, oltársámolyán, / Híven
virrasztó szerény mécssugár. / És míg erővel győzi két karom, / – Mint szegény hangya morzsalékait – / Kéte kére
hordok és így emelem / Szentegyházadnak ékes falait. / S te élni fogsz, hazám, így élni fogsz / Hü gyermekid
ápolnak tégedet, / Kik, mint apáik, készek javadért / Örömmel adni vért és életet!*

Szeretném halkán megjegyezni, ma, odaát, a liberális-jakobinus Styx túlsópartján ettől rosszul vannak.

S akkor engedtessek meg nekem, hogy bevalljam: az osztrák titkosrendszert vereked? Szendrey Júlia nekem is sok volt kissé, de valószínűleg nem az én, hanem a fiatalok és az izgalom fokozása kedvéért került a filmbe. És ebből semmiképpen sem következett számomra, hogy a titkosrendszert szurkoljak. Miképpen azt is megjegyzem, a titkosrendszert mint „kalandfilmelem” engem egyáltalán nem zavart, sőt arról nem is beszélve, hogy a figurát játszó Horváth Lajos Ottó egyszeresen zseniális.

3.: A film „magyarkodik”.

Erre nem vesztegetnék túl sok időt. Csak annyit jegyzek meg halkán és szerényen, nincs még egy nyelv ezen a világon, ahol létezne ilyen kifejezés. Nem lehet franciáskodni vagy angolkodni vagy németkedni. Más kérdés, hogy a Nyugat nemzetei ma éppen azzal vannak elfoglalva, hogy megtagadják saját magukat.

Nagy kérdés, kell-e nekünk követni a példájukat? Helyesbíték: nem nagy kérdés ez. Egészen kicsike kérdés. S mivel a liberális-jakobinus Styx túlsópartján azt vallják, igen, mi ideát egészen biztosak lehetünk benne, hogy nem.

Akiknek nem lehet és nem szabad megfelelni

Annak idején szinte egyszerre készült el a hagyományos nagy mozifilm és az új hullámos nagy mozifilm, vagyis A kétségbe ember fiai és a Szegénylegények.

A Filmvilágban ezt olvashatjuk:

„A hatvanas évek magyar új hullámát sajátos »pozitív diszkrimináció« sújtotta: a kritika, s ennek következtében a filmtörténeti kánon kizárólag az új hullámos szerzőkre, a modernista stílusra összpontosította figyelmét. Joggal, persze, hiszen itt valóban nagyszerű értékek, újszerű formák születtek. Ám létezett ekkor (még) a magyar filmgyártásnak egy másik, szórakoztató filmes, populáris vonulata, amelyre a kritika nemcsak kevéssé figyelt – ez még érthető hozzáállás a filmművészet forradalmi megújulását eredményező korszakban –, hanem jórészt ellenszenvvel tekintett. A kiegyensúlyozatlan helyzetet a közönség billentette helyre, akik csak azért is szerették és tömegesen nézték a nekik szóló filmeket. Jó és rossz munkák nyilván akadtak mindkét oldalon, ám szembeállításuk, egyoldalú fel- és leértékelésük mindenképp aránytévészteshez vezetett. Márpedig az arányok tekintetében épp a hatvanas évek mutatott máig példátlan kiegyensúlyozottságot a népszerű és a magas filmkultúra tekintetében. Az 1965-ös év, az új hullám zenitje pedig akár jelképesnek is tekinthető, témájában rokon, ráadásul ugyanabban a stúdióban megvalósuló filmpárt produkált: a Szegénylegényeket – és A kétségbe ember fiait. [...]

Ha a hatvanas évek populáris filmjeinek teljes korpuszáról nem is, de A kétségbe ember fiairól biztosan

elmondhatjuk, hogy méltó alternatívája az új hullámnak. Várkonyi a hatalmas Jókai-életm? egyik legjobb darabját biztos kézzel, a történelmi kalandfilm m?faji szabályait fölényesen uralva adaptálja. Perg? ritmusban követik egymást a gazdag kiállítású bels? és küls? felvételek, de egy-egy jelenetnek is megvan a maga dramaturgiája a felvezet? »tételmondattól«, a beékelt gegeken át a drámai végkifejletig. Az akciójelenetek látványosak, Hildebrand István képei, a díszletek, a jelmezek – a digitálisan felújított képek köszönhet?en különösképpen – szemet gyönyörködtet?k, a színészek játéka kifejez?. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc történelmi eseményei a m?faj szabályai szerint egy romantikus családtörténetbe íródnak bele, de sem a történelemkép, sem a családtörténet nem idealizált: a hadvezetés, s ezen keresztül a racionalitást becsvágyra cserél? magyar mentalitás kritikáját is megfogalmazza a film; a záróképen pedig a bátyja helyett életét feláldozó legkisebb fiú golyó ütötte véres mellényére boruló anyát látjuk. Nincs happy ending; a korszak romantikus volt, ezt nem tagadja sem Jókai regénye, sem Várkonyi filmváltozata, a történelmi valóság viszont nem az, s ennek kifejezése sem hiányzik A k?szív? ember fiaiból.” (Filmvilág folyóirat 2017/10, 61-62. old.)

A közönség és az utókor majd dönt és ítél

1965-höz képest annyi a változás, hogy most elkészült egy nagyszabású, látványos, szórakoztató, populáris, hagyományos történelmi film, amely ráadásul bevallottan nemzeti érzelm?, hogy ne mondjuk: „magyarkodni” akar. Az „új hullám” viszont nemhogy egy Szegénylegényeket, de semmit sem produkált. S ne legyenek kétségeink: ha most nem a Most vagy soha!, hanem A k?szív? ember fiai készült volna el, odaátról pontosan ugyanezt a kritikát kapná.

De a közönség és az utókor majd dönt és ítél. És csak az számít.

Most és mindig.

A liberális-jakobinus Styx túlpártján él?k véleménye pedig teljesen érdektelen.

Bayer Zsolt - www.magyar nemzet.hu

Ajánló